

ĐỀ XUẤT ĐỊNH HƯỚNG SỬ DỤNG HỢP LÝ TÀI NGUYÊN ĐA DẠNG SINH HỌC ở khu vực Nha Phu - Bình Cang - Hòn Hèo

■ PGS.TS. VÔ SĨ TUẤN

■ TS. NGUYỄN VĂN LONG

■ CN. HỨA THÁI TUYẾN

Trong những năm qua, Viện Hải dương học đã tiến hành một số nghiên cứu về đa dạng sinh học ở khu vực Nha Phu - Bình Cang - Hòn Hèo. Gần đây, tỉnh Khánh Hòa đã dành sự quan tâm đặc biệt đối với khu vực này và đã cho phép tiến hành đề tài khoa học "Nghiên cứu cơ sở khoa học để bảo vệ đa dạng sinh học vùng Bình Cang - Nha Phu" và nhiệm vụ môi trường "Định hướng quy hoạch bảo tồn và sử dụng hợp lý tài nguyên đa dạng sinh học khu vực Nha Phu - Hòn Hèo và Thủy Triều - Bắc bán đảo Cam Ranh". Từ những tư liệu trước đây và kết quả của hai hoạt động trên cho phép nêu lên một số đề xuất định hướng nhằm sử dụng hiệu quả tài nguyên đa dạng sinh học⁽¹⁾ ở khu vực Nha Phu - Bình Cang - Hòn Hèo phục vụ cho mục tiêu phát triển bền vững.

1. QUAN ĐIỂM TIẾP CẬN

1.1. Liên kết bờ ven biển và biển ven bờ

Về lý thuyết cũng như thực tiễn, vùng bờ ven biển và biển ven bờ luôn tương tác lẫn nhau thông qua các quá trình tự nhiên như trao đổi nước, trầm tích, thủy triều; sóng gió; di chuyển của sinh vật trong các giai đoạn trong vòng đời của chúng. Hoạt động của con người trên đất liền cũng tác động ra biển và ảnh hưởng đến các hệ sinh thái và tài nguyên biển. Trong thực tế, việc quản lý tài nguyên biển tách rời khỏi hoạt động trên bờ như xây dựng công trình, xả thải từ sinh hoạt và du lịch đã gây ra những bất cập. Tình trạng lấn biển làm mất diện tích một số hệ sinh thái như rạn san hô và thảm cỏ biển. Nuôi trồng thủy sản làm biến mất nhiều diện tích rừng ngập mặn. Những tác động nói trên đã và đang diễn ra ở nhiều nơi, bao gồm (Hòn Tre, Sông Lờ). Khu vực Nha Phu - Bình Cang - Hòn Hèo đang trong quá trình quy hoạch phát triển, vì vậy, xây dựng định hướng sử dụng hợp lý cần quan tâm mối liên kết bờ ven biển và biển ven bờ nhằm tránh những bất cập xảy ra

trong tương lai.

1.2. Tôn trọng quy hoạch hiện có và định hướng cho phát triển bền vững trong tương lai

Kế hoạch quản lý môi trường tỉnh Khánh Hòa giai đoạn 2011 - 2015 là căn cứ quan trọng cho định hướng sử dụng hợp lý tài nguyên đa dạng sinh học ở Nha Phu - Bình Cang - Hòn Hèo. Mục tiêu chung của kế hoạch là bảo tồn đa dạng sinh học⁽²⁾, từng bước phục hồi các hệ sinh thái đang bị suy giảm. Trước mắt tập trung triển khai thực hiện Luật Đa dạng sinh học và kế hoạch hành động về bảo vệ đa dạng sinh học, an toàn sinh học đến 2020 trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa. Xây dựng quy chế phối hợp giữa các cơ quan liên quan và các địa phương trong việc thực hiện quản lý nhà nước về đa dạng sinh học. Đến cuối năm 2015 xây dựng xong cơ sở dữ liệu về đa dạng sinh học bao gồm phần trên đất liền và phần dưới nước phục vụ khai thác, sử dụng có hiệu quả. Thực hiện độ che phủ rừng toàn tỉnh đạt 45%; Lập quy hoạch và triển khai trồng rừng ngập mặn để có tổng diện tích rừng ngập mặn đạt 120ha.

Khánh Hòa đã, đang và sẽ có quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế - xã hội, cùng các quy hoạch ngành. Trong đó Nha Phu - Bình Cang - Hòn Hèo được coi là một trong những khu vực quan trọng trong Quy hoạch phát triển du lịch Khánh Hòa đến 2020. Theo đó, khu vực Nha Phu với đặc trưng riêng của tài nguyên biển và các đảo Hòn Thị, bán đảo Hòn Hèo được quy hoạch gồm: Khu du lịch sinh thái đầm Nha Phu gắn với các đảo Hòn Lao, Hòn Thị có quy mô hơn 500ha và Khu du lịch sinh thái suối Hoa Lan với diện tích khoảng 150ha.

Đối với nuôi trồng thủy sản nước lợ và nuôi biển, quy hoạch phát triển ngành thủy sản Khánh Hòa đến năm 2015, có tính đến 2020 đã định hướng phát triển nuôi nước lợ theo hướng giữ nguyên diện tích

(4.000ha), đẩy mạnh thâm canh, sử dụng giống tốt, sạch bệnh, thức ăn chất lượng cao, xử lý môi trường để tăng sản lượng. Mặt khác khuyến khích trồng sú, vẹt, mần, phi lao ở các bãi triều, cồn cát ven biển còn hoang hóa để tạo cân bằng sinh thái vùng ven bờ, vịnh, đầm nước lợ.

Việc xây dựng cơ sở hạ tầng, phát triển du lịch, nuôi trồng thủy sản, hình thành các khu dân cư, xây dựng hệ thống xử lý nước thải ở dài ven biển sẽ chiếm lĩnh không gian ven bờ và trên biển. Bên cạnh đó, những hoạt động kinh tế trong tương lai sẽ có những tác động nhất định về môi trường và có thể gây ra những ảnh hưởng tiêu cực đối với nuôi trồng và khai thác thủy sản. Trên quan điểm phát triển bền vững, nghiên cứu định hướng này có thể góp phần giải quyết những bất cập hoặc sự bất hợp lý của một số kế hoạch phát triển đã vạch ra và làm cơ sở cho những quy hoạch mới nhằm mục đích giảm thiểu mâu thuẫn giữa các mục tiêu phát triển và giữa các nhóm lợi ích.

1.3. Sử dụng tài nguyên đa mục tiêu

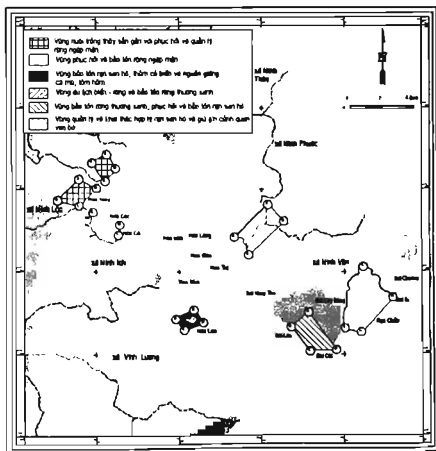
Hiện nay và trong tương lai gần, nhiều hoạt động kinh tế - xã hội diễn ra ở khu vực Nha Phu - Bình Cang - Hòn Hèo, mỗi hoạt động đều có tầm quan trọng nhất định trong sự phát triển chung. Vì vậy, phân vùng, quy hoạch bảo tồn và sử dụng hợp lý các tính đến nhu cầu và lợi ích của các hoạt động khác. Trong đó, hoạt động khai thác và nuôi trồng thủy sản có thể được coi là liên quan nhiều nhất đối với cộng đồng sống xung quanh đầm. Các tư liệu khảo sát và tham vấn cộng đồng chỉ ra rằng, tình trạng khai thác quá mức và suy giảm nguồn lợi đang diễn ra khá nghiêm trọng. Định hướng dành sự quan tâm nhất định cho phục hồi các quần cư (habitats) nhằm góp phần ổn định chất lượng môi trường và tái phục hồi nguồn lợi tự nhiên. Du lịch và dịch vụ là một trong những định hướng ưu tiên phát triển của tỉnh Khánh Hòa. Do đó, định hướng cân quan tâm kết hợp hài hòa giữa bảo tồn và phục hồi cảnh quan cho du lịch và dịch vụ.

1.4. Quan tâm đến nhu cầu sinh kế của cộng đồng

Nuôi trồng và khai thác là những nghề truyền thống của cộng đồng ven thềm vực Nha Phu - Bình Cang, chúng góp phần giải quyết sinh kế cho một số lượng lớn lao động. Vì vậy, dù có định hướng phát triển kinh tế - xã hội lớn đến mức nào đi nữa, thì việc duy trì nguồn lợi tự nhiên và sử dụng nguồn tài nguyên này cho cuộc sống cộng đồng phải được ưu tiên hàng đầu. Những kế hoạch phát triển khác cũng cần xem xét để giảm thiểu những tác động đến sinh kế của người dân khi mà một lượng lớn lao động còn phụ thuộc vào nguồn lợi do thiên nhiên mang lại.

1.5. Cố gắng đạt đến mục tiêu phát triển bền vững

Phát triển bền vững là "phát triển kinh tế - xã hội nhằm đáp ứng nhu cầu của thế hệ hiện tại nhưng không ảnh hưởng đến sự lựa chọn của thế hệ tương lai". Một số hoạt động kinh tế hiện nay, trong đó có du lịch, nuôi trồng và khai thác thủy sản, chỉ quan tâm đến lợi ích trước mắt. Nhu cầu về tài nguyên cho các mục tiêu phát triển khác nhau ở xung quanh khu vực Nha Phu - Bình Cang - Hòn Hèo là một áp lực lớn cho các nhà hoạch định chính sách và quản lý. Mâu

Sơ đồ phân vùng quản lý đa dạng sinh học khu vực Nha Phu - Bình Cang - Hòn Hèo

thuần giữa việc phát triển các ngành kinh tế và theo đó là giữa các nhóm lợi ích đã nảy sinh và có thể trở nên nghiêm trọng trong tương lai gần. Vì vậy, phân vùng và định hướng sử dụng hợp lý tài nguyên đa dạng sinh học cần được lồng ghép vào trong chiến lược phát triển chung của toàn vùng, trong đó chú ý đến việc hài hòa lợi ích giữa các ngành, giữa các địa phương với nhau và giữa chính quyền và cộng đồng.

1.6. Xác định ưu tiên

Hiện tại tài nguyên đa dạng sinh học trên cạn và dưới nước trong hai khu vực nghiên cứu đang bị khai thác quá mức. Năng lực quản lý về đa dạng sinh học của địa phương còn nhiều hạn chế. Hy vọng bảo tồn đa dạng sinh học cho toàn bộ khu vực là không khả thi

trước áp lực sử dụng tài nguyên như hiện nay. Vì vậy, phân vùng và định hướng này xác định ưu tiên trước hết là bảo tồn tài nguyên đa dạng sinh học gắn liền với bảo tồn hệ sinh thái: Rừng ngập mặn, thảm cỏ biển và rạn san hô đối với thủy vực Nha Phu - Bình Cang. Bên cạnh đó, bảo tồn các loài quý hiếm hoặc bản địa và có giá trị kinh tế quan trọng cũng được chú trọng.

2. PHÂN VÙNG, ĐỊNH HƯỚNG BẢO TỒN VÀ SỬ DỤNG ĐA DẠNG SINH HỌC

Dựa trên những tư liệu về đa dạng sinh học, hiện trạng sử dụng tài nguyên; một kế hoạch phân vùng được đề xuất bao gồm 6 khu vực ưu tiên với vị trí trên hình và mục tiêu ở bảng sau:

Các vùng ưu tiên và mục tiêu quản lý

TÊN VÙNG	MỤC TIÊU
Vùng nuôi trồng thủy sản gắn với phục hồi và quản lý rừng ngập mặn	Duy trì nuôi thủy sản theo hướng thân thiện với môi trường kết hợp phục hồi rừng ngập mặn trong các vùng nuôi quản canh dọc các bờ ao địa cũng như các cồn bãi có điều kiện thuận lợi.
Vùng phục hồi và bảo tồn rừng ngập mặn	Tiếp tục phục hồi và mở rộng rừng ngập mặn hướng đến xây dựng một khu bảo tồn đa dạng sinh học với hệ sinh thái chủ đạo là rừng ngập mặn.
Vùng bảo tồn rạn san hô, thảm cỏ biển và nguồn giống cá mú và tôm hùm	Quản lý có hiệu quả nhằm thúc đẩy phục hồi tự nhiên rạn san hô và thảm cỏ biển, hỗ trợ quá trình phục hồi đa dạng loài thủy sinh vật và bảo tồn nguồn giống tôm hùm và cá mú nhằm tái tạo nguồn lợi thủy sản.
Vùng du lịch biển - rừng và bảo tồn rừng thường xanh	Giữ nguyên hiện trạng đa dạng sinh học và cảnh quan phục vụ cho du lịch khám phá thiên nhiên.
Vùng bảo tồn rừng thường xanh, phục hồi và bảo tồn rạn san hô	Bảo tồn đa dạng sinh học của một hệ liên hoàn từ trên núi xuống dưới biển nhằm tạo cảnh quan cho du lịch sinh thái.
Vùng quản lý và khai thác hợp lý rạn san hô và giữ gìn cảnh quan ven bờ	Quản lý và sử dụng hợp lý tài nguyên biển và tài nguyên cảnh quan nhằm nâng cao hiệu quả khai thác thủy sản của cộng đồng địa phương và hỗ trợ hoạt động du lịch - dịch vụ của các doanh nghiệp.

3. KIẾN NGHỊ

Các cơ quan quản lý của tỉnh Khánh Hòa nghiên cứu và tiến hành thực hiện các giải pháp ưu tiên nêu trên thông qua lồng ghép vào hoạt động kinh tế xã hội của địa phương. Trong đó, việc giao quyền quản lý các vực nước cho các doanh nghiệp cần được thực hiện sớm nhằm tăng cường hiệu quả phục hồi, bảo vệ và sử dụng hợp lý đa dạng sinh học.

Tỉnh Khánh Hòa cần sử dụng một phần ngân sách

để hỗ trợ xây dựng mô hình quản lý và sử dụng hợp lý tài nguyên với sự tham gia của cộng đồng nhằm hài hòa nhu cầu bảo tồn và phát triển. ■

- (1) Theo Công ước đa dạng sinh học 1992, ĐDSH là sự phong phú của mọi cơ thể sống có từ tất cả các nguồn trong các hệ sinh thái trên cạn, dưới nước, ở biển và mọi tổ hợp sinh thái mà chúng tạo nên
- (2) Bảo tồn đa dạng sinh học là việc bảo vệ sự phong phú của các hệ sinh thái tự nhiên quan trọng, đặc thù hoặc đại diện; bảo vệ môi trường...